

Biodiversiteten i Danmark mangler plads og *store dyr*

Af Amalie Felding
Praktikant i Verdens Skove

Næsten alle områder i Danmark udnyttes til økonomiske eller kulturelle formål, og skal vi standse tilbagegangen af arter, skal vi give naturen plads. Der mangler vilde og mere naturlige økosystemer samtidig med store dyr til at skabe dynamik og vildskab. Ifølge eksperter er rewilding med især vilde store græssere, der hører til i vores natur, vigtigt for at standse tabet af arter.

I de senere år er der for alvor kommet gang i naturgenopretningen i Danmark. Et flertal i befolkningen vil ifølge flere målinger have mere vild natur og give en hånd til biodiversiteten. Politikerne rører nu også på sig, mens flere og flere private initiativer dukker op. Begreber som rewilding er herhjemme blevet centrale i kampen for biodiversiteten, men bølgerne går højt i debatten om vildere natur, da der er mange modsatrettede interesser og følelser på spil. Imens presses naturen stadigvæk af intensivt landbrug, produktionsskov, bebyggelse og anden menneskelig udnyttelse af arealerne, og den danske biodiversitet er fortsat i dyb krise. Ud over plads, er noget af det, der især mangler, for at biodiversiteten kan trives, store vilde dyr i naturen, som vi gennem historien har udryddet. For de store dyr mangler som naturens landskabsarkitekter som centrale led i fødekæderne og økosystemerne.

"Det er et afgrundsdybt tab, vi allerede har oplevet. Når nogle palæontologer og arkæologer om tusind år skal undersøge vor tids naturspor, vil de især bemærke,

at alle store dyr forsvandt fra kloden. Alle de store dyr er væk fra alle kontinenter. Tænk at det er arven efter mennesker kom til. MEN. Naturen har ikke glemt de store dyr," siger Morten D.D. Hansen, biolog og Museumsinspektør på Naturhistorisk Museum, Aarhus og talsperson for Molslaboratoriets rewildingprojekt i Mols Bjerge.

Rewilding som vigtigt redskab

Med rewilding genindfører man de store dyr i deres naturlige økosystemer eller indfører dyr, der udfylder den rolle, udryddede arter før har haft. Rewilding er derfor en progressiv form for naturgenopretning, der giver naturen nødvendige brikker i økosystemerne tilbage, så den bedre kan klare sig selv og skabe den dynamik, der er nødvendig for en række arters overlevelse. En rapport fra Aarhus Universitet viser, at biodiversiteten er faldet i takt med tab af megafauna, og at mennesker er langt den vigtigste årsag til udviklingen. Derfor er det interessant, at rewilding-indsatser som Molslaboratoriet i Mols Bjerge, Lille Vildmose i Himmerland og Tirsbæk Bakker ved Vejle med genindførslen af større dyr igen har skabt variation i landskabet og

Bisonokserne i Almindingen på Bornholm er naturplejere, og de er øens næstmest besøgte attraktion. Foto af Naturstyrelsen.

skovene. Målet med denne form for naturforvaltning er nemlig først og fremmest at hjælpe biodiversiteten.

En selvkørende biologisk omfordeler – arternes Robin Hood?

I Danmark har heste, elge, vildsvin og kronstyrer engang levet vildt. Men vores evner som jægere og konstante inddragelse af større og større områder til landbrug og produktion har betydet, at vi er et land, der reelt er fattig på natur og arter, ikke mindst store dyr. I dag dækker landbruget to tredjedele af Danmarks areal og skovbruget påvirker næsten hele skovarealet i landet. Men hvad er det, der gør de store dyr vigtige for naturen? Det kan Jens-Christian Svenning, professor i biologi ved Aarhus Universitet, svare på. Han forsker i rewilding, og hvordan vi kommer biodiversitetskrisen til hjælp.

“Græsning er den helt store gevinst. De store dyr er desuden meget mobile, og det gør, at de har en høj spredningseffekt for plantearter. De spreder for eksempel frø, men også organismer der sidder i deres pels og på deres hove og fra deres ekskrementer. Så de er helt centrale for den bio-

logiske fordeling. Det er desuden en faktor, man kan påvise er vigtig for at holde høj biodiversitet i landskaber,” siger han. Hertil kommer den øvrige interaktion, de store dyr har med andre elementer i naturen som planter og svampe. Den føde, de æder, varierer alt efter årstiden, hvilket også giver strukturel variation i landskabet, så man undgår artsfattige græsningsarealer, og det er en af grundene til, at man forsøger at undgå at fodre de vilde bestande. Det giver Morten D.D. Hansen ham ret i. “Det er helt normalt, at dyr spiser sig fede om sommeren og mindre om vinteren. Det er sådan naturen fungerer,” fortæller han.

Vilde heste i Tirsbæk Bakker

I Tirsbæk Bakker ved Vejle græsser en flok vilde heste af racen konik, som Verdens Skove har sat ud i området i samarbejde med lodsejeren og Vejle Kommune. Trine Didriksen fra Verdens Skove, der er biolog og hestekender, forklarer, at hestenes spisvaner og rumsteren rundt i naturen er vigtige for at skabe lys, rum og variation, som giver biologisk mangfoldighed.

“For eksempel træder de jorden op, og de små huller er til gavn for vilde bier,

De store dyrs græsningen giver lys og plads til et hav af urter og blomster, der igen giver føde til insekter, som er vigtige led i fødekæden. Foto af Morten D. D. Hansen.

Om vinteren er ekspansive brombærkrat en del af de vilde hestes føde, og dyrene hjælper med at holde det nede til gavn for en række andre planter og dyr. Foto af Morten D. D. Hansen.

Vilde heste spiser naturligt meget og tager på om sommeren, så de bedre kan klare sig om vinteren - omvendt kan det give lidelsen forfængelighed, hvis de spiser meget året rundt. Foto af Amalie Felding.

Vilde heste er fuldt ud i stand til at klare sig selv i naturen, hvis der er plads og føde nok. Foto af Morten D. D. Hansen.

insekter og frø af bestemte arter, som bedre kan spire i de små blottede jordlag. Hestene æder desuden det høje græs og tramper brombærkrat ned. Derfor kan sollyset nå den lavere vegetation, så mere lyskrævende planter kan vokse, og samtidig frigør hestenes græsser områder, så en række arter ikke vokser til i græs, forklarer hun. Hun forklarer desuden, at hestene, modsat visse kritikeres påstande, ikke lider overlast ved at leve vildt.

“Hestene har det godt, mens de udfører deres naturlige gartnerarbejde. Konik er en race, der er i stand til at klare sig i det nordeuropæiske klima. Vores heste er født ude, og de er ligesom deres forældre og bedsteforældre. De har let ved at føle, og de klarer sig fint med den mindre næringsrige føde, som de spiser om vinteren. Faktisk er det lidt et must, at de har en periode med mindre kraftigt foder, da de, ligesom mange andre nøjsomme racer, har tendens til at udvikle sukkersyge og blive forfangne. Det er en smertefuld, men udbredt lidelse, der forårsages af for meget sukker og stivelse eksempelvis fra græs og overfodring,” forklarer hun. Trine understreger, at det er vigtigt, at dyrene beholder deres naturlige adfærd, og at de ikke vænner sig til at stå ved en vinterfod-

ringsplads. For det er vigtigt for naturen samt hestenes trivsel, at de har mulighed for at følge deres instinkter, bevæge sig rundt og samtidig få spist op af langt græs især om sommeren og gnave brombær og andet krat tilbage især om vinteren samt efterlade frisk gødning på arealet. Området er desuden stort nok til, at der er føde nok til hestene året rundt. Hestene tilses, og skulle de af en eller anden grund blive syge, så tilkaldes en dyrlæge, fortæller Trine Didriksen.

En af dem, der er glad for at opleve de vilde heste, er Klaus Pedersen, som bor i et nybygget boligområde, der grænser op til området. Faktisk var naturen og de vilde heste en af hovedårsagerne til, at han netop valgte at flytte til Tirsbæk Bakker. “Naturen var tænkt ind fra starten her i område. Det er fantastisk at bo så tæt op af det vilde og oprindelige. Det handler om at have tillid til, at naturen kan varetage sig selv, og at vi mennesker kan finde vores måde at leve i den og med den,” fortæller han.

Interessekonflikt og natursyn

Dog er det ikke alle, der ønsker denne form for naturgenoprettelse. Rewilding har skabt debat om dyrenes frie bevæ-

gelighed, da der oftest sættes hegn op rundt om naturområderne for eksempelvis at undgå, at dyrene æder afgrøder, at de bliver kørt over i trafikken og for, at de kan udfylde deres naturlige roller i de områder, de går i. Samtidig påstår nogle, at de udsatte dyr i rewilding er tamdyr, at de ikke kan klare sig selv i naturen, og at de sulter og lider, hvis der er hegn rundt om naturområdet, de går i. Svaret fra forskerne er, at dyrene er fuldt ud i stand til at klare sig, hvis der er plads nok, da de både kan bevæge sig frit inden for området samt selv finde den mad, de skal bruge. Hertil er der dem, som ser deres økonomiske eller kulturelle interesser som værende i modsætning til rewilding, og af samme grund ønsker de ikke større dyr i naturområderne.

Morten D.D. Hansen forklarer, at vi ikke

Vildsvin og deres roden i jorden mængler som en vigtig del af naturen og for de arter, der er afhængig af større dyrs dynamik. Foto af Lille Vildmosecentret

Frikøb skov med skovcertifikater

Købet af Frejlev Skov er 100 procent betalt af bidrag. Når du køber et skovcertifikat støtter du opkøb af danske skove, der bliver udlagt som urørt skov og samtidig Verdens Skoves arbejde for en verden med en rigere skovnatur. Læs mere og støt på www.shop.verdensskove.org/skovcertifikater

er vant til at omgive os med en ukontrolleret natur, hvor vi må indordne os efter de præmisser, den sætter. Rewilding er derfor, udover at genskabe økosystemerne og fødekæden, også med til at rykke grænsen for, hvad der betragtes som normalt og naturligt, når det gælder naturforvaltning.

“Det er en måde at bevæge os væk fra en tankegang, hvor vi hele tiden er i kontrol, men i stedet accepterer, at der er områder, hvor naturen er til på sine egne præmisser,” siger han.

Rewilding kritiseres desuden af nogle for at mangle langsigtede studier og at der er videnskabelig usikkerhed på grund af dens nylige opblomstring. Det er dog ikke et rimeligt argument, fortæller Jens-Christian Svenning.

“Vi ved meget om gavnligheden af helårsgræsning. Og vi ved, hvad der sker, hvis der ikke er græsning, og arealerne vokser til med tæt vegetation. Vi kender konsekvenserne for en række arter. Det er derfor forkert at sige, at vi ved for lidt til at arbejde med det her, selvom man altid kan vide mere. Økologiske dynamikker er meget komplekse, så det er svært at nå frem til et punkt, hvor man kan forudse det præcise resultatet. Man arbejder altid med usikkerhed, men det er en misforstå-

else at tro, at der er større usikkerhed med rewilding end med al muligt andet naturpleje og naturfredningstiltag,” forklarer han.

Naturen prioriteres, der hvor den er

Naturens evne til at vende tilbage til sig selv, når vi lader den gøre det, er ikke desto mindre en nøgle til en rigere natur. Men hvordan ser fremtiden ud? Kan vi på tværs af den danske naturfront nå til enighed om, hvad vi skal gøre – eller for den sags skyld undlade at gøre? For det er lige netop det Morten D.D. pointerer, at vi skal: Giv slip på kontrollen.

“Vi må prioritere naturen der, hvor den er. Det er det allervigtigste. Det næste er at udvide. Vi skal udvide der, hvor det giver mening, det vil sige på den jord, der er dårlig til produktion. Vi skal have en juridisk beskyttelse af natur. Vi skal have en naturzone, ligesom vi har byzone og produktionszone. Der er ingen tvivl.”

Ud over rewilding i områder som Tirsbæk Bakker, Mols Bjerge og Lille Vildmose vil der efter planerne også blive udsat større dyr i flere af de kommende nationalparker. ■